

Vuoden 2022 arviointikertomuksen vastineiden yhteenveto

Vuoden 2022 havainnoista esitetään tarkastuslautakunnan arviointihavainto ja kysymys sekä vastuualueen vastine.

1. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan työttömyys on laskenut, mutta pitkäaikaistyöttömyyden kanssa on edelleen haasteita. Työmarkkinan kohtaanto-ongelman kehitystä on vaikea hallita ja koronan jälkiä hoidetaan työllisyyden hoidon osalta vielä pitkään.
Mitä toimenpiteitä tehdään pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi?

Elinvoima- ja konsernipalvelut/Työllisyyspalvelujen vastine:

Pitkäaikaistyöttömyys ja rakennetyöttömyys on iso haaste Kuopiossa. Työllisyyspalvelussa on haettu ratkaisuja pitkään jatkuneeseen tilanteeseen erityisesti työllisyyden kuntakokeilun kautta. Kuntakokeilut ovat olleet käytännössä ainut keino saada tietoon ne pitkäaikaisia ja rakennetyöttömät asiakkaat, jotka hyötyisivät tehostetuista palveluista ja pitkäkestoisista palveluprosesseista. Vuoden 2023 talousarvion valmistelun yhteydessä kuntakokeilun asiakastyöhön kohdennettiin lisäresursseja yhteensä 10 henkilötyövuoden verran. Näiden lisäresurssien ansiosta työntekijäkohtaisi asiakasmääriä saadaan painettua n. 120 asiakkaaseen työntekijää kohden. Pienemmillä asiakasmäärillä on mahdollista tehostaa asiakkaiden tilanteiden ja palvelutarpeiden tunnistamista sekä ohjata asiakkaita nopeammin oikeisiin palveluihin. Rekrytoinnit on saatu valmiiksi 5/2023, joten henkilöstölisäyksen vaikutukset pitäisi alkaa näkymään kesälomakauden jälkeen.

Kuntakokeilun yli 12 kuukautta työttömänä olleista asiakkaista jopa 60 % tarvitsee monilaisia työllistymistä edistäviä palveluita (jatkossa TYP-palveluita) työllistymisen tueksi. Keskeistä on selvittää näiden asiakkaiden tosiasiallinen työkyky ja työllistymisen esteet ennen varsinaisia työllistymisen tukitoimia. Asiakkaiden työkyvyn selvittelyssä tehdään tiivistä yhteistä työtä Pohjois-Savon hyvinvointialueen ja hyvinvointialueelle sijoittuvan "Kestävää hyvinvointia Pohjois-Savoon"-hankkeen kanssa. Asiakasohjaus hankkeeseen alkaa 08/2023. Olemme saaneet vahvistusta myös Kelalta TYP-palvelun resursseihin 6/2023 alkaen. Kelan TYP-yhteyshenkilö jalkautuu osan viikosta kuntakokeilun tiloihin niin Kuopion keskustassa kuin viheralueilla. Tavoitteena on parantaa asiakkaiden ohjautumista myös Kelan kuntoutuspalveluihin. Asiakkaita tavataan Kelan yhteyshenkilön kanssa hybridimallilla, mahdollisimman ketterästi ja nopeasti.

TYP-palveluihin on pystytty lisäämään omavalmentaja- ja työkykykoordinaattoriresursseja suunnitelmien mukaisesti.

Kesälomien jälkeen pähteitä käyttävät asiakkaat tullaan keskittämään yhdelle omavalmentajalle ja näiden asiakkaiden tiimoilta on käynnistetty yhteistyötä Päihdepalvelusäätiön

kanssa. Tarkoitus on saada päihteitä käyttävät asiakkaat hoidon piiriin ja mahdollistaa asiakkaiden työmarkkinoille paluu kuntoutumisen jälkeen.

Kuopiossa on ollut jo useamman vuoden käytössä hankinnoilla työllistämisen malli. Rakentamisen ja palveluiden hankinnoissa on käytetty työllistämisehtoa ja sitä kautta pystytään luomaan työpaikkoja muutamille pitkäaikaistyöttömille vuositasolla. Tavoitteena on, että hankinnoilla työllistämisen mallin käyttöä saadaan laajennettua kaupunkikonsernissa ja Pohjois-Savon hyvinvointialueella.

Vuoden 2023 aika on käynnistetty useita uusia palveluita, joilla pitkään työttömänä olleiden työllistymispoluille siirtymistä saadaan tehostettu. Tällaisia palveluita ovat

- tehostettu kontaktointi ja palveluohjaus 1000 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea saaneille asiakkaille
- Stand by me -valmennus, jossa asiakkaalle etsitään työtä tai työkokeilupaikkaa
- yhteistyö henkilöstöpalveluyritysten kanssa täsmätyökykyisten työllistämisen edistämiseksi
- lisisti Töihin -mallin käyttö täsmätyökykyisten työllistämisessä
- välityömarkkinatoimijoiden työllistämistoiminta. Esimerkiksi Elävä säätiön kanssa on lähdetty kehittämään vieraskielisten rekrytointia ja palveluihin ohjaamista sekä yritysryhdyntätyötä.
- tuettu työkokeilu välityömarkkinatoimijoilla alkaa uutena ostopalveluna 6/2023

Pitkäaikaistyöttömien seurantaa ja ko. palveluiden tiedolla johtamista on myös kehitetty alkuvuoden aikana. Nyt pääsemme tarkemmin kiinni yksilö-, tiimi- ja yksikkökohtaisiin haasteisiin ja voimavaroihin asiakastyössä. Tätä kautta nostetaan hyviä työkäytänteitä vahvemmin tiimien ja koko henkilöstön tietoisuuteen. Seuranta-aineistoa käydään läpi kuu-kausittain ja sen pohjalle suunnitellaan myös tulospalkkiomallia. Tavoitteena on, että hyvistä työsuorituksista tässä vaikeassa työkokonaisuudessa voisimme myös palkita.

Vuodelle 2024 ajoittuvat työllistämisen edistämisen tehostamistoimet ovat myös jo työn alla. Työstämme osaamisperusteiseen työnvälitykseen ja tehostettuun työnantajayhteistyöhön perustuvaa hanketta, jossa pureudutaan erityisesti työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien ratkaisuvaihtoehtoihin ja uudenlaisen toimintamallin pilotointiin.

2. Ilmanlaatuun vaikuttavat nykyisin eniten tieliikenteen päästöt (ml. katupöly) ja paikoin pientaloalueilla puun pienpoltto. Kuopio on mukana erilaisissa ilmanlaatua parantavissa hankkeissa, joissa tutkitaan mm. keinoja katupölyn torjuntaan. Tarkastuslautakunta pitää hiukkaspäästöjen määrää huolestuttavana.

Mitä toimenpiteitä aiotaan tehdä, jotta asetettuihin tavoitteisiin päästään?

Kaupunkiympäristön palvelualue/Ympäristöpalvelujen vastine:

Hengitettävät hiukkaset (PM10) ovat karkeampaa tavaraa, jotka eivät kulkeudu aivan hengitysteiden ääreisosiin, ovat pääosin peräisin katupölystä, maaperästä, rakennustyömailta, ja hyvin monenlaisista hajapäästölähteistä. Katupölystä karkeasti noin 50 % on peräisin teiden

ja katujen pintojen kulumisesta (mm. nastarenkaiden vaikutuksesta), noin 25 % on peräisin talvella käytetystä hiekoitushiekasta ja -sepelistä ja noin 25 % on peräisin autojen jarruista ja renkaista yms.

Pienhiukkaset (PM_{2,5}) ovat hiukkaisia, jotka kulkeutuvat hengitysteiden ääreisosiin. Ilman- saasteiden terveysvaikutukset Suomessa valtaosin aiheutuvat näistä pienhiukkasista. Pienhiukkasten tärkeimpiä päästölähteitä ovat autojen pakokaasut ja puun pienpoltto. Pienhiukkaspäästöjä tulee myös muusta palamisesta (kuten voimalaitoksista jne.). Kuopion leveysasteilla ilmasta mitattavista pienhiukkasista suuruusluokkaa 80 % on kaukokulkeumaa Etelä-Suomesta, Keski-Euroopasta ja Venäjältä. Katupölyssä pienhiukkasia on tyypillisesti 10–15 %.

Puun pienpolton pienhiukkaspäästöistä suurin osa on peräisin saunojen kiukaista ja takoista ja niihin rinnastettavista pientulisijoista ("viihdekäyttö"). Varsinaisen puulämmityksen merkitys puun pienpolton pienhiukkaspäästöistä on pienempi.

Ilmanlaatua arvioidaan kansallisten ohjearvojen ja EU-direktiiveihin pohjautuvien raja- ja tavoitearvojen perusteella. WHO julkaisi vuonna 2021 uudet globaalit ilmanlaadun ohjearvot, joita on epävirallisesti alettu Suomessakin käyttää verrattaessa mittaustuloksia viitearvoihin. Nämä WHO:n ohjearvot ovat lähtökohtana, kun parhaillaan ollaan uudistamassa EU:n ilmanlaatudirektiivejä.

Vuoden 2022 yhteenvetoraportti ilmanlaadun mittaustuloksista on viimeistelyä vaille Aeri Oy:llä, mutta siitä voi hiukkasten osalta todeta:

- Hengitettävien hiukkasten kaikki raja-arvot alittuivat vuonna 2022. WHO:n vuorokausiohjearvo ylittyi Maaherrankadulla, Savilahdessa ja Tasavallankadulla ja WHO:n vuosikeskiarvoa sivuttiin Savilahdessa ja Tasavallankadulla. Kansallinen ohjearvo ylittyi katupölyaikaan huhtikuussa Maaherrankadulla, Savilahdessa ja Tasavallankadulla.
- Pienhiukkasten raja-arvo alittui. WHO:n vuorokausiohjearvo ylittyi Maaherrankadulla, Savilahdessa ja Tasavallankadulla, WHO:n vuosiohjearvo alittui kaikilla mittausasemilla (Kurkimäki, Maaherrankatu, Niirala, Savilahti, Tasavallankatu). Pienhiukkasten kansallinen altistumisen pitoisuuskatto alittui kaikilla mittausasemilla myös. Kansallisia ohjearvoja pienhiukkasille ei ole.

Kuopio (kaupunki ja ELY-keskuksen L-puoli ja Mestar Oy) ovat olleet mukana SYKE:n katupölytutkimuksissa Helsingin ja Vantaan kaupunkien ohella vuodesta 2018 ja jatketaan edelleen. Katupölytutkimuksen myötä katupölyn torjuntaa on pystytty Kuopiossa tehostamaan. Esim. kuluneena keväänä, mikä oli katupölyn suhteen aika hankala, Kuopion katuverkon katupölyn torjunta onnistui varsin hyvin ja katuverkossa pölyisiä päiviä oli jopa harvinaisen vähän. Haaste on ollut lähinnä moottoritien pölyäminen. Siitä vastaa ELY osin Väyläviraston linjausten pohjalta.

Kuopion kaupungin edustaja on myös ympäristöministeriön nimeämässä kansallisen ilman-
suojausohjelman 2030 katupölyteemaryhmässä jäsenenä. Kuopion edustaja on sen ryhmän
puheenjohtaja ja sitä kautta Kuopio on aika hyvin katupölytyön sisäpiirissä ainakin tois-
taiseksi.

Katupölyn torjunnassa tällä hetkellä akuutteja asioita, joita koetetaan taklata, ovat:

- katujen ja etenkin pääväylien (kuten moottoritie) kunnossapidon tehostaminen ja tehokkaampien menetelmien hakeminen (pääväylillä tähän pyritään mm. kehittämällä urakkasopimuksia sellaisiksi, joissa katupölyn torjunta otetaan paremmin huomioon)
- keskustan ajonopeuksia pudotetaan / pääväylien nopeusrajoituksista puhutaan (mitä suurempi ajonopeus, sitä suurempi katupölypäästö)
- kitkarenkaiden käytön edistäminen (kitkoilla katupölypäästö on pienempi, eikä ole nopeudesta riippuva kovinkaan paljon)
- katu- ja tiepäällysteiden laadun huomioon ottaminen katupölyn torjunnassa
- kasvillisuuden vaikutus pääväylien varsilla
- hiekoitusmateriaalien laatu ja siihen vaikuttavat tekijät (myös kierrätettävät materiaalit, jotka ovat hieman kysymysmerkki) / hiekoitusmateriaalien eri käyttövaihtoehtoja tutkitaan
- EU:ssa valmistellaan päästörajoja autojen jarrujen ja renkaiden pölypäästöille

Monenlaista siis tapahtuu. Sähköautojen, jotka ovat selvästi raskaampia kuin perinteiset, yleistymisen voi lisätä katupölypäästöjä, koska tie- ja katupintojen kuluminen voi lisääntyä raskaiden autojen alla.

Pienhiukkaset ovat siis pääosin kaukokulkeumaa. Mutta paikallisesti päästöihin vaikuttavat seuraavat asiat:

- ajoneuvojen ja työkoneiden kiristyvät pakokaasupäästöjä koskevat päästörajoitukset (PM2,5-päästöt näistä pienenevät koko ajan)
- puun pienpoltolle uusille tulisijoille on tulossa päästörajat EU:ssa
- puun pienpolttoon on pyritty vaikuttamaan myös kansallisella tasolla useiden vuosien ajan infokampanjoilla, jota on kohdistettu nuohoojille, kuluttajille, puukiukaiden ostajille jne.
- puun pienpoltton savukaasuvalituksia varten on uudet viranomaisohjeet ja valitukset pyritään käsittelemään tehokkaasti
- puun pienpolttoa on pyritty ottamaan huomioon myös uusien pientaloalueiden kaavoituksessa (tosin vaikea asia)

Me olemme olleet mukana THL:n kanssa puun pienpoltton ilmanlaatu- ja terveysvaikutuksia koskevissa tutkimushankkeissa (viimeisin hanke Kurkimäessä ja Niiralassa päättyi juuri 30.4.). Näillä tutkimuksilla on pyritty tuottamaan tietoa puun pienpoltton ilmanlaatuvaikutuksista ja sitä kautta tuoda asiaa julkisuuteen. Kurkimäessä ja Niiralassa on mitattu

perinteisten hiukkasten lisäksi myös mm. syöpävaarallisia PAH-yhdisteitä ja mustaa hiiltä eli tietoa on tuotettu hyvin monipuolisesti.

3. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan ehkäisevän päihdetyön henkilöstö-resurssointi on Kuopion kokoisessa kaupungissa liian pieni. Kysyntää palveluille on enemmän kuin mitä nykyresursseilla voidaan järjestää.

Miten ehkäisevän päihdetyön resurssit varmistetaan?

Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueen/Kansalaistoiminnan palvelut vastine:

Tausta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö ovat kunnan lakisääteistä perustyötä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) suosittelee ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin työpanokseksi kunnissa vähintään 0,5 henkilötyövuotta 20 000:ta asukasta kohti. Suositus on, että ehkäisevän päihdetyön koordinaattori nimetään virallisesti ja turvataan työn resurssit.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut Suomelle (2.6.2023) suositukset YK:n lasten oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanosta. Komitea suosittelee Suomea *tehostamaan toimia nuorten alkoholin ja huumeiden käytön sekä tupakoinnin ehkäisemiseksi*. Lisäksi Suomen tulisi varmistaa, että lapset ja nuoret, joilla on pelihäiriöitä, peliriippuvuutta tai muita verkkoriippuvuuden muotoja, saavat tarvittavaa apua ja tukea. STM pitää komitean suosituksia tärkeinä suuntaviivoina lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Nykytila

Ehkäisevän päihdetyön resurssointi Kuopiossa on tällä hetkellä 1 henkilötyövuosi. On totta, että useat kunnan ammattialat tekevät työssään, ainakin nimellisesti, ehkäisevän päihdetyön toimia (esim. kouluissa, nuorisotyössä, kotihoidossa), mutta heillä ei ole ehkäisevän päihdetyön ohjelmaa/suunnitelmaa, ja tekeminen on eri yksiköissä hyvin eri tasoista ja usein toteutettu ilman ehkäisevän päihdetyön tutkimustietoon perustuvaa erityisosaamista. Päih-teisiin liittyvät haasteet muuttavat nopeasti muotoaan, joten ajantasainen tieto vaikuttavan toiminnan saavuttamiseksi on erittäin tärkeää. Näistä syistä johtuen ept-koordinaattoria pyydetään hyvin usein eri kouluihin ja oppilaitoksiin tekemään oppituntikohtaista työtä, joka useissa ept-ohjelmissa on ohjeistettu opettajan itsensä toteutettavaksi (esimerkiksi valtakunnallinen PEPP- Ehkäisevän päihdetyön päihdekasvatuksen malli kouluille <https://www.pepp.fi/koti>).

Ept-koordinaattorin työnkuvassa toteutetaan monitasoista laajojen verkostojen koordinoitua, koulutusta ja toimintamallien eteenpäin vientiä. Valtakunnallisella tasolla Kuopiossa ollaan osa valtakunnallista Pakka- toimintatapaa (valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen taso). Kuopio kuuluu kuntajäsenenä ehkäisevän päihdetyön kansalliseen ohjausryhmään sekä ainoana suomalaisena kuntana Nordic Dimensions -Itämeren alueen ehkäisevän päihdetyön ryhmään. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on tärkeä osa työtä 1.1.2023 alkaen, ja pitää sisällään toistaiseksi useita eri työryhmiä ja yhteisten koulutusten ja tiedotusten sekä Pakka- toimintamallin työtapojen toteutusta.

Pohjois-Savon hyvinvointialueen suurimpana kuntana Kuopion on ehkäisevässä päihdetyössä edistysellinen. Yhden ept-koordinaattorin työaika tulisi olla mahdollista hyödyntää mm. uusien kansainvälisesti vaikuttavien toimintamallien tuomiseen Kuopioon, jotta Kuopio voisi tukea siten myös pienempien kuntien kehittämistyötä. Myös Kuopion ept:n on pystyttävä kehittymään vahvasti, ei vain tukemaan pienempien kuntien kehittymistä ept-työssä. Rajallinen resurssi vaikeuttaa kuitenkin tämän toteutumista. Hyvän elämän pääkaupunki visiomme on vahvasti kytköksissä myös päihteidenkäytön ehkäisyyn ja haittojen vähentämiseen Kuopiossa. Päihteidenkäyttö on kaikkien keskeisten terveyshaasteidemme keskeinen riskitekijä (mm. mielenterveys, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, sydän- ja verisuonisairaudet, syöpä).

Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin työ kohdistuu kaikkiin kuntalaisiin (eri ikäryhmät), kaikkiin eri päihteisiin, mukaan lukien rahapelaamiseen, ja lisäksi koordinaattori pyrkii yhdessä hyvinvointikoordinaattorin kanssa huomioimaan myös mielenterveyden edistämisen; tätä tärkeätä tematiikkaa resurssimme riittävät vain hipaisemaan. Erilaisten verkostojen ja koordinaation lisäksi ept-koordinaattorin työtä on tiedon tulkinta ja välittäminen yhteistyöryhmille ja kuntalaisille, tapahtumien ja koulutusten järjestäminen, monialainen työ kunnan eri palvelualueilla, viestintä ja sosiaalinen media, monialainen turvallisuustyö ja väkivallan ehkäisytyö, sekä lukuiset ”ajankohtaiset ja akuutit” tehtävät.

Käytännössä kaikkea edellä mainittua on mahdotonta toteuttaa yhden henkilön työajalla, ja usein joutuu priorisoimaan tekemistä ja painottamaan esim. lapsiin ja nuoriin kohdistuvia toimenpiteitä. Keskeisiä työn osa-alueita jää tekemättä tai joutuu tekemään kiireessä, mikä lisää työkuormaa. Yhdyspintatyö koulujen/ oppilaitosten kanssa sekä vanhempien suuntaan, linkitykset mielekkääseen vapaa-aikaan ja asukastoimintaan, nikotiinittomuuden edistäminen, urheiluseurayhteistyö, konkreettinen Pakka-toiminta (ei toimintamallin koordinointi) ja järjestelmällinen viestintä kuntalaisille, sekä tutkimusyhteistyö ovat esimerkkejä toimista, joiden hyvälaatuiseen toteuttamiseen ei ept-koordinaattorilla jää juuri työaika.

Avainasemassa ehkäisevän päihdetyön resursoinnissa on tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa, mikä toteutuu jo erittäin hyvin, mutta ei poista faktaa Kuopion kaupungin oman työntekijäresurssin riittämättömyydestä ottaen huomioon ehkäisevän päihdetyön erittäin suuren merkittävyyden kuopiolaisten hyvinvoinnin ja työkyvyn edistämisessä.

4. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan asukastupatoiminnan muutos lähti liikkeelle vuonna 2019 lähiötyöntekijöiden määrän supistamisesta. Asukastuvat tarjosivat mahdollisuuksia kohtaamiseen, osallisuuteen, aktiiviseen toimintaan, oppimiseen, neuvontaan ja myös työllistymiseen.

Miten seurataan asukastupaverkoston supistamisen vaikutusta palvelujen saatavuuteen ja kaupungin toiminnan tuloksellisuuteen?

Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueen/Kansalaistoiminnan palvelut vastine:

Lähtötilanne

Kuopion kaupungin kansalaistoiminnan palvelut vastaa Kuopion avoimesta asukastoiminnasta. Vuonna 2019 asukastoimintaan kuului 12 asukastupaa (kaupunkialueella Petonen,

keskusta, Männistö, Särkiniemi, Puijonlaakso, Saarijärvi, Neulamäki, Rypysuo ja maaseutu-alueella Nilsiä, Maaninka, Vehmersalmi, Karttula). Asukastupien toiminnan pyörittämisestä vastasivat lähiötyöntekijät, joita vuonna 2019 oli vakituisessa tehtävässä 11 työntekijää. Osana talouden sopeutustoimenpiteitä heistä irtisanottiin viisi ja eläkkeelle jääneen tehtävään ei rekrytoitu uutta lähiötyöntekijää. Lähiötyöntekijöinä työskenteli myös merkittävä määrä työkokeilijoita ja työllistettyjä. Asukastuvista lakkautettiin Puijonlaakson, Saarijärven, keskustan ja Petosen asukastuvat. Särkinimen asukastuvan rakennuksen omistaja irtisanoi Tilapalvelujen vuokrasopimuksen rakennuksen purkamisen vuoksi. Henkilöstön piene-
nemisen ja asetettujen sopeutustavoitteiden vuoksi osa tiloista oli välttämätöntä sulkea.

Nykytilanne

Vuonna 2023 kansalaistoiminnan palveluissa asukastoiminnan koordinoinnista ja toteutuksesta ovat vastanneet viisi lähiötyöntekijää ja yhteisökoordinaattori. Kansalaistoiminnan palveluiden hallinnoimia tiloja ovat tällä hetkellä Männistön, Rypysuon, Nilsiä ja Karttulan asukastilat, joiden lisäksi asukastoimintaa toteutetaan pääkirjaston Kohtaamossa, Puijonlaakson, Neulamäen ja Maaningan kirjastolla, Särkiniemessä seurakunnan tilassa sekä Vehmersalmella hyvinvointialueen tilassa. Asukastoiminta on aiemmasta poiketen jalkautunut aktiivisesti myös puistoihin ja pihuille järjestäen matalan kynnyksen yhteisöllisiä tapahtumia asukkaille.

Asukastoiminnan saavutettavuuden arviointi

Asukastoiminnan päivittäisiä kävijämääriä seurataan systemaattisesti kussakin asukastilassa sekä tapahtumissa. Asukastoimintaa kansalaistoiminnan palveluiden kanssa yhteistyössä järjestävien tahojen sekä järjestettyjen tilaisuuksien ja tapahtumien määrät tilastoidaan myös systemaattisesti tallennuslujalle. Tilakohtaisesti on mahdollista verrata nykyisiä kävijämääriä aiempien vuosien kävijämääriin ja seurata siten muutosta.

Yhteisökoordinaattori ja lähiötyöntekijät kokoavat alueellisia toimijaverkostoja, joiden kanssa arvioidaan asuinaluekohtaisesti palvelujen tarvetta, ohjataan asukkaita hyödyntämään myös muita, kuin oman asuinalueen asukastiloja ja pyritään tavoittamaan systemaattisesti uusia asiakkaita mukaan toimintaan.

Kävijätilastoista ei tällä hetkellä pysty erittelemään uusia ja vakituisesti käyviä asiakkaita, joten on mahdoton seurata objektiivisesti, kuinka lakkautettujen tupien asiakkaat ovat löytäneet jälleen asukastoiminnan pariin. Lähiötyöntekijöiden subjektiivisen arvioinnin ja pitkäaikaiseen työkokemukseen perustuen voidaan arvioida kuinka palveluja aiemmin käyttäneet ovat pysyneet palvelun piirissä. Myös järjestöillä ja seurakunnilla on tiloja, joissa järjestetään asukastoimintaa ja useat asukkaat hyödyntävät usean palveluntarjoajan kohtaamispaikkoja.

Asukastoiminnan palvelujen laatua ja saavutettavuutta seurataan myös kaupungin palautepalvelun kautta saatavan asukaspalautteen perusteella. Lisäksi ao. tekijöitä arvioidaan myös asukaskyselyin.

Supistusten vaikutukset kaupungin tuloksellisuuteen

Asukastoiminnasta tehdyt talouden sopeutukset ovat pysyvästi pienentäneet kansalaistoiminnan palvelujen talousarviota tilavuokrien, henkilöstökulujen sekä muiden kulujen (mm. ostopalvelut, ICT, matkakulut) osalta.

Työkokeilijoiden ja veloitetyöllistettyjen palkkakulut on katettu täysimääräisesti työllisyyspalvelujen taloudesta, eivätkä ne ole näkyneet lainkaan kansalaistoiminnan palveluiden talousarviossa. Kansalaistoiminnan palveluissa ei siten ole tietoa, kuinka työllistettyjen määrän merkittävä pieneneminen lähiötyöntekijän tehtävissä on vaikuttanut kaupungin kokonaistalouteen. Työllistettyjen ja työkokeilijoiden määrää vähennettiin lähiötyöntekijöiden työsuojelullisista syistä. Siten on mahdollista, että runsas työllistettyjen ja työkokeilijoiden määrä viiden vakituisen lähiötyöntekijän ohjauksessa olisi aiheuttanut työntekijöissä kuorimitusta, joka olisi näkynyt lisääntyneinä sairauspoissaolokuluina ja mahdollisesti myös työkyvyttömyytenä. Tämän vaikutusta on kuitenkin mahdoton arvioida käytettävissä olevilla tiedoilla.

5. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että varhaiskasvatuksessa käytössä olevaa varahenkilöjärjestelmää kehitetään ja se otetaan käyttöön myös koulupuolelle.

Mihin toimenpiteisiin ryhdytään riittävän varahenkilöjärjestelmän toteuttamiseen koulupuolella?*Kasvun ja oppimisen palvelualueen vastine:*

Perusopetuksessa oli varahenkilöjärjestelmä kokeilu noin 10 vuotta sitten. Kokeilussa oli 8 varahenkilöä ja perusopetuksen kouluja yli 30. Kokeilu osoitti monia haasteita

- Epidemia-aikoina opettajista n 10 – 20 % on poissa, joten varahenkilöitä tarvittaisiin huomattavasti enemmän. Resurssi oli riittämätön.
- Varahenkilöinä oli sekä luokan- että aineenopettajia. Vaikka heillä oli opettajan kelpoisuus, he eivät olleet aina kelpoisia tarvittavaan sijaisuuteen.
- Järjestelmä oli kallis mutta siitä ei ollut riittävästi hyötyä.

Rehtoreiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella varahenkilöjärjestelmän toteuttaminen ei ole ykkösprioriteetti.

- Rehtorit eivät toivo, että nykyiset sijaisrahat ohjattaisiin varahenkilöjärjestelmään, koska nykyisen muotoinen sijaisten palkkaaminen on kustannustehokkaampaa. Mahdollista lisäresurssia tarvittaisiin mieluummin esim. tuen kehittämiseen tai luokkakokojen pienentämiseen.
- Varahenkilöjärjestelmän sijaan koulut hyötyisivät mobiilisovelluksella toimivasta kaupungin sijaispankista, jota kehitettäisiin ja ylläpidettäisiin (Kuntarekry)
- Osa kouluista olisi kiinnostunut kokeilemaan yksityistä henkilöstönvuokrausta

Lukiotoimen varahenkilöjärjestelmälle ei ole välitöntä tarvetta, koska sijaisten saanti on ollut kohtuullisen hyvä Kuopion keskustan lukioiden osalta. Lukiokoulutuksen osalta voimme tarvittaessa voimme myös antaa opetusta hybridi- ja etäopetuksena.

6. Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan oppimistuloksista puuttuu laadullinen mittari.
Miten voidaan seurata oppimistuloksia huomioiden lukioon sisään tulevien lähtötaso?

Kasvun ja oppimisen palvelualueen vastine:

STT:n lukiovertailussa verrataan lukioden ylioppilaskirjoitusten tuloksia opiskelijoiden lähtötasoon eli kolme vuotta sitten lukionsa aloittaneiden peruskoulun päättötodistusten keskiarvoihin.

STT:n lukiovertailun yksi heikkous on se, ettei eroja yläkoulujen arvostelukäytännöissä voida ottaa huomioon. Yo-kokeet arvostellaan valtakunnallisesti, ja niiden tulokset ovat siten vertailukelpoisia keskenään. **Yläkouluissa sen sijaan eri opettajat antavat arvosanansa itsenäisesti.**

<https://stt.fi/tyylikirja/ideasta-jutuksi/tiedonhankinta/sttn-lukiovertailu/>

Tämän vertailu on valtakunnallinen ja antaa myös Kuopion osalta tietoa lukiossa opiskelijoiden opintomenestyksestä, mutta on otettava huomioon edellä mainitut epäkohdat, koska Kuopioon saapuu ympäristökunnista lukiolaisia laajalti.

Jatkossa lukioden opetuksen laatumittareita kehitetään laajalti eri Opetushallituksen hankkeissa vuosien 2023-2025 aikana.

Kuopion kaupunki

Elinvoima- ja konsernipalvelut
Talous- ja omistajaohjaus

29.8.2023

Jälkiseuranta vuoden 2021 havainnoista

Tarkastuslautakunta arvioi arviointikertomuksen yhteydessä myös jälkiseurannassa olevat asiat ja pyytää vastineet jälkiseurannassa olevista seuraavista havainnoista.

1. Talousarviotavoitteiden toteutumaa kuvaavien mittarien puutteet ja epäselvyydet mittareiden esitystavoissa.

Elinvoima- ja konsernipalvelut/Strategiajohtajan vastine:

Talousarviomittareista ja puutteista on keskusteltu tarkastuslautakunnan kokouksessa 10.5.2023. Keskeisiä tunnistettuja puutteita ovat mittaritiedon ajankohtaisuus ja se kuvaako mittari ylipäättään kehitystä suhteessa asetettuun tavoitteeseen.

Mittaritiedoissa joudutaan lähes poikkeuksetta turvautumaan valtakunnallisiin tietolähteisiin (mm. Tilastokeskus, Sotkanet) tai erillisiin tutkimuksiin (mm. FinSote, kouluterveyskysely). Tiedot päivittyvät usein vain kerran vuodessa tai joka toinen vuosi. Tiedon päivittyminen on eriaikaista tilinpäätöksen laadinnan kanssa. Lisäksi ajantasaisempi, räätälöity tieto on usein kallista, jolloin joudutaan arvioimaan sitä, onko mittaritiedonhankinta tarkoituksenmukaista. Usein joudutaan myös paremman tiedon puutteessa turvautumaan mittareihin, jotka eivät suoraan kuvaa tavoitteen mukaista etenemistä vaan enemmänkin epäsuorasti. Myös suorien asukas- /asiakaskyselyjen hyödyntäminen mittareina koetaan ongelmallisena, sillä sähköisissä kyselyissä korostuu tiettyjen ryhmien näkemys. Otokseltaan edustavat kyselyt ovat taas varsin työläitä ja kalliita toteuttaa.

Mittaritiedon yhtenä ongelmana on myös mittaritietojen tuottajien mittareihin tekemät sisällölliset muutokset, kuten aluejakomuutokset tai yhdistelmämittarien sisältöjen muutokset, jotka näkyvät erityisesti aikasarjoissa.

Kaupungin omat tietorekisterit eivät tällä hetkellä mahdollista ajantasaisemman tiedon saamista. Tiedolla johtamisen ja tietoaltaiden kehittäminen on yksi digitiekartan toimenpide, josta tähän jatkossa saataneen apua.

Tilinpäätösasiakirjaan sisältyy talousarviotavoitteiden toteutumaa kuvaavia mittareita, mutta tätä mittaritietoa täydentävät osaltaan henkilöstökertomukseen, hyvinvointikertomukseen ja ympäristökertomukseen sisältyvä mittaritieto, joka on syvempää ja pitää sisällään myös esim. vertailutietoa tai pidempiä aikasarjoja.

Kuopion uuden strategian mittareissa on pyritty löytämään parempia mittareita, mutta mittaritiedon saatavuuteen liittyviä ongelmia on edelleen. Mittaritiedon ajantasaisuus ei ole pelkästään Kuopion ongelma. Kuntaliiton ja suurten kaupunkien strategiajohdon aloitteesta on käynnissä Datahuone -pilotti, jossa tavoitteena on saada tuorein mahdollinen rekisteriaineistopohjainen tieto valittujen päätöksentekoprosessien ja -tilanteiden tueksi. Pilotissa palvelun tuottajana ovat Aalto yliopisto ja Tilastokeskus.

2. Selkeät toimenpiteet työhyvinvoinnin parantamiseksi ja työn houkuttelevuuden lisäämiseksi sekä esimiestyön arviointi ja kehittäminen.

Elinvoima- ja konsernipalvelut/Henkilöstöjohtajan vastine:

Keskitetty koulutusohjelma, jossa monipuolisesti esihenkilötyötä tukevaa koulutusta. Mahdollisuutena on myös oppisopimuskoulutus. Työnantaja tukee omaehtoista kouluttautumista mahdollistaen maksimissaan 10 päivää vuodessa opiskelua palkallisesti. Käytössä on työyhteisövalmennukset, johtamisvalmennukset ja syksyllä 2023 käynnistyvä esimiesten valmennus- ja koulutuskokonaisuus. Esihenkilöt käyttävät myös coachingia, työnohjausta ja mentorointia. Esimiestyötä on arvioitu kehityskeskusteluilla, henkilöstökyselyillä ja CAF-arvioinnilla.

Käytössä on Aino työkykyjohtamisjärjestelmä ja Intro perehdyttämälusta. MonetTieto HR-raportointijärjestelmä on saatu käyttöön elokuussa 2023.

Keskitetyllä työhyvinvointirahalla on kustannettu työnohjausta ja muuta psykososiaalista tukea työyhteisöille. Painopisteinä ovat myös olleet uni, painonhallinta, fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja esimiestyön tuki.

Tiivis työterveysyhteistyö sekä Kevan kanssa tehtävä yhteistyö.

Työsuojelukoulutukset, työsuojelutoimikuntien toiminnan kehittäminen sekä painotettu työpaikkojen työn vaarojen ja haittojen arviointeja. Päivitetty työsuojelun toimintaohjelma sekä työntekijöiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma.

Ennakoiva rekrytointi ja oppilaitosyhteistyö. Henkilöstösuunnittelu. Täyttölupamenettelyn ulkopuolella on jätetty varhaiskasvatus, opetus ja nuorisotoimen tehtäviä.

Hallinnon keskittäminen HALTUUN-hankkeessa, josta vaihe 1 on toteutettu.

Etätömahdollisuudet, liikuntakerho, työmatkatuki ja e-passi.

3. Kaupungin reagoitakyky henkilöstön työtyytyväisyyden muutoksiin.

Elinvoima- ja konsernipalvelut/Henkilöstöjohtajan vastine:

Henkilöstökyselyt, joissa otetaan käyttöön vuosikello, jolla pyritään vaikuttamaan vastausprosenttiin.

Epäasiallisen käytöksen ohje päivitetty. Työyhteisöissä havaittuihin haasteisiin on puututtu ja esihenkilöiden valmiuksia vaikeiden asioiden puheeksi ottoon on lisätty mm. koulutuksen avulla.

Työhyvinvointisuunnitelmat. Kehityskeskustelut. Tehtäväkuvien tarkastaminen ja työn vaativuuden arvioinnit.

4. Sisäisen tarkastuksen resurssien turvaaminen.

Elinvoima- ja konsernipalvelut/Hallintojohtajan vastine:

Vastauksena ko. kohtaan totean, että kaupunginkansliaan hallintojohtajan alaisuuteen on rekrytoitu sisäinen tarkastaja, joka aloittaa tehtävässä 1.9.2023.

5. Varhaisen tuen tarpeen arvioinnin resurssien varmistaminen.

Kasvun ja oppimisen palvelualueen vastine:

Koulukuraattoriresurssi on Kuopiossa nyt myös Hyvinvointialueen myötä erinomaisella tasolla. Tällä on osaltaan vaikutusta myös varhaisen tuen toteutumiseen arjessa. Erityisopettajaresurssia pyritään lisäämään jatkossa. Esitys sisältyy v. 2024 talousarvioesitykseen. Lisäksi varhaisen tuen arviointia pyritään kehittämään henkilöstön täydennyskoulutuksella, uusilla hanketoiminnoilla ja yhteistyöllä muiden palveluiden kanssa, mm. yhdessä aika -toimintamalli on kaupungissa erityisesti varhaiskasvatuksessa aktiivisessa käytössä. Henkilöstöä koulutetaan tunnistamaan tuen tarpeita ja tuntemaan palveluvalikkoa, jotta tuen tarpeessa olevat osattaisiin ohjata tarvitsemansa tuen piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Noudatetaan kolmiportaisen tuen periaatteita. Inklusiohankkeen avulla on tuettu varhaisen tuen tarpeen arvioinnin resurssien arvioimista kouluilla.